

Agnieszka Homańska

Wpływ rosyjskiej agresji na Ukrainę na relacje NATO – Chińska Republika Ludowa. Wyzwania dla strategii bezpieczeństwa

*Facing the challenge from China
is not about NATO going to the South China Sea,
but more about China coming closer to NATO¹*

Jens Stoltenberg

Abstrakt

Dynamicznie zmieniająca się sytuacja międzynarodowa wymaga od aktorów stosunków międzynarodowych gotowości do ciągłej zmiany i adaptacji swoich strategii. Niniejszy artykuł ma na celu przyjrzenie się relacjom Chińskiej Republiki Ludowej z Sojuszem Północnoatlantyckim z uwzględnieniem implikacji pełnoskalowej rosyjskiej agresji na Ukrainę z 2022 r. NATO realizuje coraz aktywniej założenia Koncepcji Strategicznej, skupiając się obecnie przede wszystkim na zapewnieniu bezpieczeństwa sojusznikom w ramach obszaru traktatowego. Jednym z innych – lecz niezwykle ważnych wyzwań dla Sojuszu stanowi ChRL, realizująca systematycznie założenia swojej polityki, budując pozycję międzynarodową, wykorzystując szanse, jakie niesie za sobą konflikt rosyjsko-ukraiński. Celem niniejszego artykułu jest zbadanie, czy działania podejmowane przez NATO w odpowiedzi na obecne wyzwania oraz zdolność do sojuszniczej reakcji mogą wpłynąć na strategię bezpieczeństwa zarówno NATO, jak i ChRL. Pierwsza część pracy poświęcona jest teoretycznym podejściom chińskich badaczy do polityki niezaangażowania (*nonalignment*). Następnie przeanalizowane zostanie podejście państw członkowskich NATO do wyzwania stanowionego przez ChRL, a także znaczenie istnienia i funkcjonowania sojuszu z punktu widzenia Pekinu. Przed wskazaniem wniosków, autorka podkreśla wpływ relacji Rosja-ChRL

¹ [EWB Interview] Legarda: *China's security engagement in Balkans has implications for NATO* [6 VIII 2021], <https://europeanwesternbalkans.com/2021/08/06/ewb-interview-legarda-chinas-security-engagement-in-balkans-has-implications-for-nato/> (1 VIII 2023).

w obliczu trwającej wojny, a także konfrontuje już istniejące pomysły dotyczące potencjalnej współpracy czy też współlistnienia NATO i Chińskiej Republiki Ludowej w regionie. Na zakończenie przedstawione zostaną wnioski dotyczące działań i ewolucji polityki NATO, wraz z ogólnymi rekomendacjami, uwzględniając najważniejsze wyzwania.

Słowa kluczowe: Chińska Republika Ludowa, NATO, Stany Zjednoczone, Rosja, wojna, bezpieczeństwo, sojusz

Wstęp

We współczesnym, stale ewoluującym globalnym krajobrazie, żaden podmiot międzynarodowy nie jest w stanie utrzymać długoterminowej strategii, nie dokonując niezbędnych modyfikacji. Teza ta dotyczy tak organizacji, jak i państw. Ze względu na podniesioną w pracy tematykę należy przyrzeć się dwóm aktorom stosunków międzynarodowych – Chińskiej Republice Ludowej (ChRL) oraz Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO). Podstawowa hipoteza badawcza weryfikowana w tekście zakłada, że rosyjska agresja na Ukrainę w konsekwencji zmusza obu aktorów do przeformułowania swoich strategii wobec zmieniającego się układu sił na świecie. Sojusz Północnoatlantycki jest powszechnie uważany za najbardziej efektywne ciało tego rodzaju na świecie² – chociaż w XXI w. padały głosy o jego niewydolności³ czy „śmierci mózgowej”⁴ – NATO zdawało się być niegotowe na wyzwania świata *post-Pax Americana*. Pomimo zastosowania 360-stopniowego podejścia strategicznego, globalne problemy multilateralizmu przysłoniły realne wyzwania obszaru traktatowego. Aż do szczytu w Madrycie w 2022 r. NATO nie zidentyfikowało Rosji jako głównego zagrożenia. Jednak po pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę wydaje się, że sojusz można określić mianem „przebudzonego”. Działania Pekinu wskazują na to, że konsekwentnie realizuje założenia swojej polityki. Po wyzwaniach związanych najpierw z sytuacją w Hongkongu, później pandemią covid-19, mając na uwadze wciąż spory terytorialne o przynależność Wysp Paracelskich i archipelagu Spratly, a także zachowanie „zbuntowanej prowincji” – Tajwanu, ChRL wyraźnie zarysowuje swoją pozycję międzynarodową, korzystając z szans, jakie przynosi jej wojna rosyjsko-ukraińska. Ubiegłoroczny XX Zjazd Komunistycznej Partii Chin (KPCh)

² R. Kupiecki, *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego*, Warszawa 2016, s. 15.

³ E.D. Sherwood-Randall, *Is NATO dead or alive?* [1 IV 2018], <https://www.belfercenter.org/publication/nato-dead-or-alive> (4 VIII 2023).

⁴ P.F. Mauro, *NATO is dead but Europe is Sick* [21 XI 2019], <https://www.iris-france.org/142449-nato-is-dead-but-europe-is-sick/> (10 VIII 2023).

zakończył się konsolidacją władzy przez Xi Jinpinga oraz oznaczał zwieńczenie procesu radykalnej przebudowy systemu politycznego stworzonego w latach 80. i 90. XX w., co wskazuje nie tylko na koniec kolektywnego kierownictwa w partii, lecz także redefinicję relacji między nią a państwem oraz nią a społeczeństwem⁵.

Analiza ma charakter porównawczy, autorka zdecydowała się zestawić podejścia obu analizowanych aktorów. W doborze literatury uwzględniono zarówno oficjalne dokumenty, jak i artykuły naukowe poświęcone badanej tematyce, przede wszystkim w języku angielskim. Autorka dokonuje także analizy dyskusów w mediach i komunikatach oficjalnych zarówno w ChRL, jak i państwach członkowskich NATO i samej organizacji, co pozwala na uzupełnienie analizy porównawczej skupionej na wyzwaniach dla strategii bezpieczeństwa. W ujęciu teoretycznym, autorka zdecydowała się na zastosowanie paradygmatów chińskich badaczy, celem odejścia od modeli wywodzących się ze szkół zachodnich. Pierwsza część pracy koncentruje się na teoretycznym ujęciu polityki *nonalignment* przez chińskich badaczy, co pozwoli na ujęcie tematu w odejściu od europocentrycznego spojrzenia badawczego. W kolejnej części przeanalizowane zostanie podejście krajów członkowskich NATO do wyzwania, jakie stanowi Chińska Republika Ludowa, a także znaczenie istnienia i funkcjonowania sojuszu dla Pekinu. Następnie omówione zostaną czynniki, które prawdopodobnie wpłyną na przyszły rozwój sytuacji. Autorka podejmuje się także skonfrontowania dotychczas istniejących propozycji, biorąc pod uwagę dynamicznie zmieniającą się sytuację międzynarodową. Na koniec przedstawiono wnioski dotyczące działań i zmian w polityce NATO, a także ogólne rekomendacje z uwzględnieniem najważniejszych wyzwań.

Chińska polityka sojuszy

Rys historyczny

Powstała w 1949 r. Chińska Republika Ludowa była ogromnym, ale jednocześnie bardzo słabym i biednym krajem. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) był w znacznie lepszej sytuacji gospodarczej i militarnej oraz posiadał lepiej rozwinięty przemysł. Dodatkowo ZSRR cieszył się o wiele silniejszą pozycją pod względem wpływów międzynarodowych. W tym czasie oba państwa były sojusznikami, a Mao Zedong miał nadzieję, że ZSRR będzie trwale wspierać Chiny⁶.

⁵ M. Bogusz, *Chiny po XX Zjeździe KPCh: nowy etap rewolucji Xi Jinpinga* [7 XI 2022], <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-11-07/Chiny-po-xx-zjezdzie-kpch-nowy-etap-rewolucji-xi-jinpinga> (2 VIII 2023).

⁶ Zob. L.M. Lüthi, *The Sino-Soviet split: Cold War in the Communist World*, Princeton 2009, s. 19-79.

Po śmierci Józefa Stalina w 1953 r. władzę objął Nikita Chruszczow. Zasłynął on m.in. tym, że podczas XX Zjazdu KPZR wygłosił tajny referat, w którym skrytykował swojego poprzednika. Zaniepokoiło to przywódcę ChRL, Mao Zedonga, który bał się, że podobna krytyka może spotkać jego, co podminowało stosunki między partiami komunistycznymi obu państw. Na te osobiste uprzedzenia nałożył się spór o prymat w światowym ruchu komunistycznym. W 1957 r. przebywając w Moskwie Mao pierwszy raz wyraził możliwe plany wojny atomowej z Zachodem⁷. Od 1958 r. ChRL i ZSRR nie szczędziły sobie krytyki. Rosjanie oskarżali Chińczyków o nacjonalizm, a Chińczycy Rosjan – o rewizjonizm. Rozłam został ostatecznie przypieczętowany latem 1960 r., gdy z ChRL wycofani zostali wszyscy eksperci radzieccy. Konflikt nasilił się w połowie lat 60. XX w., Chińska Republika Ludowa uznała wówczas dotychczasową pomoc radziecką za zbyt małą, wysunęła także pretensje terytorialne wobec terenów zagarniętych przez carską Rosję w XIX w. (Kraj Nadmorski, Władywostok). Z państw socjalistycznych po stronie ChRL opowiedziały się jedynie Albania⁸ oraz Demokratyczna Kampucza⁹. Lata 70. to budowanie polityki ponownego zbliżenia wobec bloku amerykańskiego. Proces ten zainicjowany tajnymi wizytami Henry'ego Kissingera oraz oficjalną wizytą prezydenta Nixona w 1979 r., kiedy to doszło do nawiązania oficjalnych relacji dyplomatycznych. Rozłam chińsko-radziecki trwał do połowy lat 80. XX w., kiedy to nastąpiła normalizacja stosunków pomiędzy obydwojma krajami. Jej zwieńczeniem była wizyta Gorbaczowa w ChRL 15-18 V 1989 r. Lata osiemdziesiąte zapoczątkowały na dobre politykę bezaliansowości – czego formalnym wyrazem była strategia Deng Xiaopinga. Sposób, w jaki Pekin prowadzi swoją politykę został przedstawiony w 2011 r. w Białej Księdze zatytułowanej *Pokojowy rozwój Chin*: „[Chiny] nie tworzą sojuszu z żadnym innym krajem lub grupą krajów, ani nie używają systemu społecznego lub ideologii jako miernika do określenia rodzaju stosunków, jakie powinny mieć z innymi krajami”¹⁰.

Ujęcie teoretyczne

W obecnej sytuacji, w obliczu pełnoskalowej rosyjskiej agresji na Ukrainę oraz zwiększenia znaczenia i zaangażowania NATO, dyskusje o chińskim podejściu wobec sojuszy znów zyskują na znaczeniu, bowiem kluczowe zdaje się zrozumie-

⁷ J. Polit, *Chiny*, Warszawa 2004, s. 230-231.

⁸ E. Biberaj, *Albania and China: a study of an unequal alliance*, Boulder 1986.

⁹ Państwo kambodżańskie w latach 1975-1979 (w okresie rządów Czerwonych Khmerów). Zob. P. Soja, *Polityka Zagraniczna Demokratycznej Kampuczy w latach 1975-1979*, „Przegląd Geopolityczny” 2017, t. 20, s. 117-137.

¹⁰ *White Paper China's Peaceful Development* [6 IX 2011], http://mk.china-embassy.gov.cn/eng/xwdt/201109/t20110907_2541979.htm (8 VIII 2023).

nie możliwych scenariuszy rozwoju wydarzeń na scenie międzynarodowej. Zagadnienie to należy rozpatrywać przede wszystkim z punktu widzenia chińskich badaczy, gdyż zbytne skupienie się na paradygmatach używanych przez szkoły świata zachodniego może zaburzyć percepcję oraz prowadzić do błędnej oceny sytuacji¹¹. Autorka, idąc za propozycjami Liu Ruonan oraz Liu Feng w *To ally or not to ally? Debating China's non-alliance strategy in the twenty-first century*, zdecydowała się przedstawić trzy główne podejścia, jakie można wyodrębnić: ortodoksyjne (*the orthodoxy*), opowiadające się za podtrzymaniem polityki bezalianowości; rewizjonistyczne (*the revisionists*), wskazujące na atrakcyjny charakter sojuszy dla chińskiej polityki zagranicznej; oraz umiarkowane (*the moderates*), stanowiące syntezę dwóch poprzednich¹². Według badaczy w podejściu ortodoksyjnym, sojusze, ze względu na sam swój kompromisowy charakter, są z natury wadliwe, ponieważ zmuszają państwa do rozważań na temat wyboru między zachowaniem bezpieczeństwa a niepodległością. Podkreśla się, że dużo lepiej jest być niezależnym, gdyż pozwala to na elastyczność i użycie siły dyplomatycznej, a także umożliwia szybszą reakcję. Co więcej, niezależność (nie tylko ChRL, lecz także ich sąsiadów) oznaczać ma brak problemów w regionie. Powszechne jest uznanie, iż nie ma dobrego sojusznika dla Pekinu, a inne – potencjalne – sojusze w regionie byłyby dla kraju niebezpieczne, ze względu na swój antychiński charakter. W znacznym stopniu do rozwoju tych myśli przyczyniła się polityka „strategicznego zwrotu ku Azji” (*pivot to Asia*) Baracka Obamy i zwiększona obecność Stanów Zjednoczonych na Morzu Południowochińskim, tak istotnym strategicznie oraz tożsamościowo dla Pekinu. Polityka bezalianowości pozwala na najlepszą realizację chińskiej polityki zagranicznej, zapewniając jej defensywność i bezpieczeństwo, ale zarazem pozwalając jej współtworzyć wielobiegunowy porządek w neutralnym środowisku bezpieczeństwa¹³.

Przedstawicielami kolejnej szkoły są rewizjoniści, którzy zdają się kwestionować podejście badaczy ortodoksyjnych. Profesor Yan Xuetong wskazuje na fakt, iż o porządku międzynarodowym decyduje równowaga sił między wielkimi mocarstwami, a polityka sojuszu pomogłaby ChRL zwiększyć liczbę partnerów strategicznych¹⁴. Podejście to nie jest jednak bezrefleksyjnym poparciem idei

¹¹ Zob. D. Shambaugh, *Coping with a conflicted China*, „The Washington Quarterly” 2011, vol. 34, issue 1, s. 7-27; H. Feng, K. He, *Why Chinese International Relations (IR) matter*, „Working Paper Series” 2016, no. 1, s. 1-24.

¹² Zob. L. Ruonan, L. Feng, *To ally or not to ally? Debating China's non-alliance strategy in the twenty-first century*, [w:] *Chinese Scholars and Foreign Policy. Debating International Relations*, red. H. Feng, K. He, Y. Xuetong, Londyn 2020, s. 109-126.

¹³ L. Shengxiang, *Zhongguo shixing daguo waijiao zhanlue weishishangzao* [It Is Too Early for China to Adopt a Major-power Strategy]. „Shijie jingji yu zhengzhi [World Economics and Politics]” 2000, no. 7, s. 76-80.

¹⁴ Y. Xuetong, *Lishi de guansing* [The Inertia of the History], Pekin 2013, *passim*.

międzynarodowej współpracy, a raczej szukaniem sposobu na wzmacnianie pozycji danego aktora. Jak zauważają jego przedstawiciele, w historii rzadko zdarzało się, by wielkie mocarstwo wzrastało lub rozszerzało się bez sojuszników, a gdy państwa stosowały politykę braku sojuszu, zawsze była ona tymczasowa. Długotrwała realizacja przez ChRL polityki braku sojuszu jest historyczną aberracją. Rewizjoniści twierdzą, że strategia bezaliansowości jest odpowiednia tylko dla słabych narodów, a jeśli ChRL nie porzuci postawy negatywnej wobec zawiązywania i wchodzenia w sojusze, doprowadzi to tylko do kolejnych wyzwań w zakresie bezpieczeństwa, którym Pekin mógłby nie być w stanie stawić samodzielnie czoła. Wielu uczonych uważa, że środowisko bezpieczeństwa ChRL już teraz stoi przed dużymi wyzwaniami, którym pomógłby sojusz, z czego za najważniejsze wymieniają: rozwój NATO na wschód, a także reakcję sojuszników (w tym decyzję o akcesji Finlandii oraz Szwecji) na wojnę w Ukrainie czy zwiększenie zakresu partnerstwa bezpieczeństwa USA-Japonia. Biorąc pod uwagę, że znaczna część chińskiej strategii braku sojuszu opiera się na tym, że kraje rozwijające się będą odgrywały znaczącą rolę w sprawach międzynarodowych, stale rosnąca przepaść między bogatymi i biednymi krajami sprawia, że kontynuacja polityki braku sojuszu staje się wyzwaniem¹⁵. Pojawiający się w dyskursie międzynarodowym „dylemat sojuszu” błędnie sprowadza sojusze do relacji o sumie zerowej. Niechęć ChRL do udzielenia regionalnym sąsiadom gwarancji bezpieczeństwa poprzez sojusze już spowodowała, że państwa sąsiednie postrzegają swoje relacje z Pekinem jako grę o sumie zerowej zdominowanej przez strach. Szkoła rewizjonistyczna wskazuje na stwierdzenie, iż teorie bezaliansowości nie rozumieją, czym tak naprawdę jest istota sojuszu czy partnerstwa, a rosnąca i rozwijająca się ChRL potrzebuje przyjaciół-sojuszników.

Przedstawiciele podejścia umiarkowanego starają się pokazać alternatywę wobec powszechnie rozumianych sojuszy, szukając innych rozwiązań, jednak nie budując narracji przeciwnej wobec potencjalnych współpracowników. Punktem wyjścia dla badaczy w tym nurcie jest także rosnąca pozycja Pekinu, który powinien rozwinąć do jakiegoś stopnia kooperację w zakresie bezpieczeństwa z innymi partnerami, gdyż jej odrzucenie może spowodować „autoblokadę” dla umacniania się Chin w globalnym systemie. Ich zdaniem należy zwrócić uwagę na następujące rozwiązania¹⁶:

- 1) Budowa koalicji. Koalicje pozwalają na dyskusję i osiągnięcie konsensusu, przez co mogą być dla ChRL lepsze niż sojusze. Zakładają one współpracę

¹⁵ Y. Xuetong, *Quanli zhongxin zhuanyi yu guoji tixi zhuanbian* [The Shift of World Center and the Change of International System], „Dangdai Latai Journal of Contemporary Asia-Pacific Studies” 2013, no. 6, s. 19-20.

¹⁶ L. Ruonan, L. Feng, *op.cit.*, s. 109-126.

z odpowiednimi instytucjami międzynarodowymi w celu rozwiązywania międzynarodowych kryzysów i konfliktów. Sojusze powstają zazwyczaj w czasach pokoju, a ich celem jest zazwyczaj strona trzecia. W przeciwieństwie do sojuszy, w przypadku konfliktu zbrojnego koalicje złożone z podobnie myślących stron tworzą się tymczasowo w odpowiedzi na wspólne zagrożenie, a następnie ulegają rozwiązaniu. Ponieważ koalicje są z natury mniej spójne i bardziej elastyczne niż sojusze, państwa członkowskie skupiają się bardziej na negocjowaniu sprawiedliwego systemu kosztów i odsetek niż na tworzeniu wiążących reguł.

- 2) Partnerstwo strategiczne. Zbudowanie partnerstwa strategicznego nie opiera się na konsensusie, tym samym nie zmusza żadnej ze stron do ustępstw czy znacznej zmiany kierunku swojej polityki. Partnerstwo strategiczne nie jest skierowane wobec strony trzeciej, a zachowana przez partnerów niezależność pozwala na zmianę kształtu i dostosowywanie zasad kooperacji do siebie i swoich potrzeb. Partnerzy są w stanie wypracować zasady współpracy oparte na wspólnym interesie, zaspokajając jednocześnie partykularne potrzeby. Rozważając możliwość współpracy Pekinu w ramach partnerstwa strategicznego, należy podkreślić, iż dotychczas ChRL stworzyła takie partnerstwa z 67 krajami w 5 różnych regionach, a także zorganizowała lub stworzyła ponad 70 tego typu ciał¹⁷.
- 3) Quasi-sojusze. Wchodzenie we współpracę w formacie quasi-sojuszniczym oznacza zakreślenie nieformalnego sposobu wspólnego działania. Według definicji przedstawionej przez Sun Degang oznacza to, że „dwa lub więcej państwa tworzą nieformalny układ, który wymierzony jest w system bezpieczeństwa przeciwnika”¹⁸. Istnieją kluczowe różnice pomiędzy quasi-sojuszem a sojuszem – sojusze opierają się na rygorystycznych umowach z wiążącymi ograniczeniami prawnymi, natomiast quasi-sojusze opierają się na nieformalnych umowach z łagodnymi warunkami prawnymi. Formalne sojusze polegają na statycznych ustaleniach dotyczących bezpieczeństwa, podczas gdy quasi-sojusze posiadają dynamiczną jakość swoich umów, unikając w ten sposób sztywności tradycyjnych sojuszy. Ponadto sojusze są często z natury bardzo ekskluzywne, podczas gdy quasi-sojusze mają płynne członkostwo z niską barierą wejścia. Wreszcie tradycyjne sojusze są zbudowane wokół zgodności interesów i wartości, natomiast quasi-sojusze mogą składać się z narodów o różnych wartościach, ale wspólnych interesach¹⁹.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ S. Degang, *Lun „zhunlianmeng” zhanlue [On Quasi-Alliance Strategy]*, „Shijie Jingji yu Zhengzhi [World Economics and Politics]” 2011, no. 2, 55-79.

¹⁹ L. Ruonan, L. Feng, *op.cit.*, s. 109-126.

Przedstawiciele podejścia umiarkowanego wskazują, że Chińska Republika Ludowa powinna prowadzić politykę zagraniczną opartą na quasi-sojuszach, określaną jako „trójpierścieniowa dyplomacja quasi-sojuszy”²⁰. Opiera się ona na trzech obszarach, wynikających z siebie nawzajem oraz nawiązujących do wspólnych elementów. Pierwszy pierścień oznacza tworzenie quasi-sojuszy w ramach organizacji wielostronnych. Drugi to budowanie quasi-sojuszy z kluczowymi narodami Azji Wschodniej w oparciu o nowy model współpracy, a trzeci to utrzymanie modelu przyjaznej dyplomacji. Współpraca na zasadzie quasi-sojuszy pozwala na maksymalizację promocji *great power*, ale jednocześnie wstrzymania się od niepotrzebnego zaangażowania się w politykę państw trzecich. Powyższe zarysowanie różnych podejść jest kluczowe w zrozumieniu współczesnej polityki chińskiej. Od początku lat 80. XX w. rząd chiński prowadzi politykę braku sojuszu²¹. W obawie przed niepotrzebnym uwikłaniem się w konflikty międzypaństwowe, ChRL wprowadziła tę politykę głównie w reakcji na trudne doświadczenia z sojusznikami z okresu zimnej wojny, takimi jak Związek Radziecki, Wietnam i Korea Północna. W miarę wzrostu znaczenia ChRL dalsze prowadzenie polityki braku sojuszy poddawane jest pod wątpliwość. Pojawiają się także głosy o tym, że strategia braku sojuszu nie może zabezpieczyć interesów narodowych ChRL w obliczu sieci sojuszy bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych w całej Azji Wschodniej, a bez sojuszników jej wzrost zostanie powstrzymany przez Stany Zjednoczone.

Relacje ChRL – NATO

Sojusz wielu spojrzeń – Europa i Stany Zjednoczone

Zastanawiając się nad zagadnieniem, jakim jest podejście i polityka NATO wobec ChRL, należy zadać sobie fundamentalne pytanie o to, jaka jest struktura sojuszu. Nie jest to bowiem mówiący jednym głosem monolit, a ciało, w którym poszczególni członkowie mówią głosem interesu narodowego, bez ustalonej wcześniej linii regionalnej²². Oznacza to, że NATO jest organizacją niejednorodną, a róż-

²⁰ S. Degang, *Lun xinshigi Zhongguo de zhunlianmeng waijiao* [China's Quasi-alliance Diplomacy in the New Era], „Shijie Jingji yu Zhengshi [World Economics and Politics]” 2012, no. 3, 57-81.

²¹ L. Ruonan, L. Feng, *op.cit.*, s. 109-126.

²² Celem dokładniejszego zarysowania charakteru NATO można porównać funkcjonowanie poszczególnych ciał do formatu współpracy państw członkowskich UE na łamach OBWE. Państwa te przed wspólnymi spotkaniami wypracowują bowiem w swoim gronie stanowisko unijne, które jest wspólne dla każdego z nich oraz podpisującym się pod nim państw *like minded*. NATO, zarówno ze względu na swój sojuszniczy charakter, jak i strukturę, nie

norodnie i zindywidualizowane podejścia państw członkowskich często nie pozwalają na wypracowanie określonego twardego stanowiska. Wychodząc jednak od spojrzenia holistycznego, Rada Północnoatlantycka w oświadczeniu z 2021 r. stwierdziła, że deklarowane ambicje i asertywne zachowanie ChRL stanowią systemowe wyzwanie dla międzynarodowego porządku opartego na przyjętych zasadach oraz dla obszarów istotnych dla bezpieczeństwa Sojuszu. Chińska polityka przymusu, arsenał nuklearny, modernizacja wojskowa, współpraca wojskowa z Rosją, brak przejrzystości i wykorzystywanie dezinformacji to główne obszary budzące obawy Sojuszu²³. W Koncepcji Strategicznej NATO 2022, chociaż ChRL nie została zdefiniowana jako zagrożenie, które może uruchomić obowiązek obrony zbiorowej wynikający z art. 5, państwa członkowskie zgodziły się co do tego, że Pekin stanowi wyzwanie dla interesów, bezpieczeństwa i wartości Sojuszu²⁴. Na tym etapie należy zatem przyjrzeć się temu, jak poszczególni członkowie Sojuszu postrzegają Chińską Republikę Ludową. Widoczne są rozbieżności nie tylko pomiędzy kontynentami, lecz także regionami. W 2017 r. Stany Zjednoczone określiły Pekin jako strategicznego rywala (*strategic competitor*). Jest to niezwykle istotne, biorąc pod uwagę bezpośrednie wyzwanie, jakim na przestrzeni ostatnich dwóch dekad stała się ChRL dla USA. Waszyngton uważa, że NATO musi być w stanie działać wszędzie tam, gdzie interesy jego są zagrożone, a to z kolei wpływa na percepcję zaangażowania sojuszu w napięcia na Morzu Południowochińskim i poddaje pod rozważania możliwość zaangażowania poza obszarem sojuszniczym w przypadku ataku Pekinu na Tajpej.

Europa zdaje się w tym przypadku mówić innym głosem. Oczywiście, wciąż postrzega ChRL jako potencjalnego partnera w niektórych nietradycyjnych obszarach bezpieczeństwa, takich jak zmiany klimatu czy ochrona porozumienia nuklearnego z Iranem, Unia Europejska i wiele jej państw członkowskich zaczyna ponownie rozważać swoje strategiczne stosunki z Pekinem. W opublikowanym w marcu 2019 r. dokumencie Komisji Europejskiej *EU-China – A Strategic Outlook* Chińska Republika Ludowa została jednocześnie określona jako partner, konkurent gospodarczy i rywal systemowy²⁵. Trzy państwa członkowskie UE (Francja, Niemcy i Holandia) opublikowały już w ciągu ostatnich dwóch lat własne

przewiduje tego typu rozwiązań, co sprawia, że państwa-członkowie mówią znacznie bardziej indywidualnym głosem, sztytym niejako na miarę partykularnych interesów i polityk.

²³ *Brussels Summit Communiqué* [14 VI 2021], https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm (11 VIII 2023).

²⁴ *NATO 2022 Strategic Concept* [30 VI 2022], <https://www.nato.int/strategic-concept/> (11 VII 2023).

²⁵ *EU-China Strategic Outlook: Commission and HR/VP contribution to the European Council (21-22 March 2019)* [12 III 2019], https://commission.europa.eu/publications/eu-china-strategic-outlook-commission-and-hrvp-contribution-european-council-21-22-march-2019_en (29 VII 2023).

strategie dotyczące ChRL lub Indo-Pacyfiku (lub, w przypadku Holandii, obie te strategie²⁶). Francja uważa się za bezpośrednio związaną z obszarem Indo-Pacyfiku, przede wszystkim przez wzgląd na fakt, iż aż 93% jej wyłącznej strefy ekonomicznej znajduje się właśnie na tym terenie. Niektóre państwa członkowskie UE i sojusznicy NATO będą bardziej konkurencyjne w swoim podejściu do ChRL, podczas gdy inne, takie jak Niemcy, pokazały, że zmiany w kierunku bardziej strategicznych relacji nie będą realizowane kosztem ich dwustronnych stosunków handlowych. Co więcej, ponad połowa sojuszników NATO podpisała umowy związane z Inicjatywą Pasa i Szlaku. Z drugiej strony, zainicjowany w 2014 r. format współpracy 16(17)+1 jest obecnie martwy, a szczególnie Europa Środkowo-Wschodnia i kraje takie jak Litwa czy Czechy, są zdecydowanie negatywnie nastawione do współpracy z Pekinem²⁷. Nie można jednak zapomnieć o tym, w jak dużym stopniu zależności ekonomiczne oraz interesy związane z przemysłem oraz handlem mogą mieć wpływ na podejmowanie decyzji w Europie wobec potencjalnego zaangażowania Sojuszu czy też zmiany jego polityki w czasie kryzysu i/lub konfliktu. Biorąc pod uwagę marazm Sojuszu, z jakim mieliśmy do czynienia do 2022 r., można było założyć, że sojusznicza polityka wobec Pekinu nie będzie ostrzejsza niż indywidualne działania państw, przede wszystkim USA oraz ich głównych partnerów. Jednakże przez fakt zrewidowania Koncepcji Strategicznej i uznania na Szczycie NATO w Madrycie Federacji Rosyjskiej za „najbardziej znaczące i bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Sojuszników oraz dla pokoju i stabilności w obszarze euroatlantyckim”²⁸, debaty na temat strategii wobec ChRL zostały ożywione. Oznacza to, że sojusznicy muszą pozostać czujni zarówno wobec chińskich zamiarów na poziomie globalnym, jak i lokalnym, nie tylko biorąc pod uwagę politykę jednych Chin, lecz także współpracę z potencjalnymi (i już istniejącymi) partnerami w regionie Azji Południowo-Wschodniej.

Podejście i polityka Pekinu

Biorąc pod uwagę zarysowaną wcześniej politykę bezaliansowości prowadzoną przez Pekin, współistnienie NATO oraz ChRL we współczesnym świecie obarczone jest pewnego rodzaju brakiem konstruktywnego dialogu, oraz nie może układać się bez względu na inne wydarzenia na arenie międzynarodowej. Bez wątpienia bezpośredni wpływ na kształt tych relacji, jak i na strategię obu stron wobec siebie oraz aktorów zewnętrznych, miała pandemia covid-19, ma zaanga-

²⁶ L. Louis, *The outlines of a European policy on the Indo-Pacific* [26 XII 2020], <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/outlines-european-policy-indo-pacific> (9 VIII 2023).

²⁷ P.M. Kaczyński, *How China lost Central Europe* [15 VIII 2022], <https://balkaninsight.com/2022/08/15/how-china-lost-central-europe/> (2 VIII 2023).

²⁸ NATO 2022 *Strategic Concept*, *op.cit.*

żowanie państw sojuszu na terenach leżących w obszarze bezpośrednich zainteresowań Pekinu, takich jak Afryka czy Arktyka, a także – a obecnie być może przede wszystkim – pełnoskalowa rosyjska agresja na Ukrainę. Przed rozpoczęciem rozważań nad jej implikacjami, niezwykle istotnym aspektem jest fakt, iż w Państwie Środka wciąż trwa przekonanie, że Sojusz Północnoatlantycki stanowi praktyczne narzędzie imperialnej strategii Stanów Zjednoczonych²⁹ i służy do realizacji amerykańskiej agendy zarówno w zakresie operacyjnym NATO, jak i w percepcji globalnych zagrożeń³⁰. Ciekawym zjawiskiem jest także to, że w chińskich mediach anglojęzycznych będących kanałami komunikacyjnymi, stale napotykamy na perspektywę sugerującą anachronizm Sojuszu Północnoatlantyckiego³¹, wskazując tym samym na jego przeterminowanie i niezbędność zlikwidowania w następstwie zakończenia okresu zimnej wojny. Co więcej, chińscy przywódcy interpretują NATO jako rezultat pozostałości po zimnej wojnie, której *raison d'état* uległa erozji po rozpadzie Związku Radzieckiego. Tym samym, w perspektywie chińskiej, Sojusz Północnoatlantycki poszukuje nowego antagonizującego aktora, by potwierdzić rację swojego istnienia. W trakcie tej analizy warto mieć zatem na uwadze, że zewnętrzne organy przekazu w ChRL, pozostające pod kontrolą instytucji państwowych oraz poddane ścisłemu nadzorowi cenzury, stanowią nie tylko kanał dyplomacji, lecz także efektywne narzędzie strategii informacyjnej. Niewątpliwie, jak już wspomniano powyżej, media chińskie regularnie podkreślają, iż NATO stanowi element wspierający globalną hegemonię Stanów Zjednoczonych. W takim ujęciu NATO jest postrzegane jako ogniwo w szerszym kontekście geopolitycznej rywalizacji z Ameryką. W obliczu narastającego spadku jakości relacji między Stanami Zjednoczonymi a Państwem Środka w minionych latach, chińscy obserwatorzy wielokrotnie wyrażali obawę o ewentualne naciski ze strony Waszyngtonu, dążące do spowodowania, iż Sojusz Północnoatlantycki uzna ChRL za nowego antagonistę³². To wyraźnie wpisuje się w konfrontacyjne podejście, które Stany Zjednoczone obecnie adoptują w sferze relacji z Pekinem.

²⁹ M. Kjeldsen, F.A. Petersen, *China and NATO: Room for Partnership?*, [w:] *Cooperative Security: NATO's Partnership Policy in a Changing World*, red. T. Flockhart, (Kopenhaga 2014), s. 87-98; M. Adamczyk, *Dwadzieścia lat minęło... I co dalej? O kluczowych wyzwaniach w ramach współczesnych stosunków Chiny – NATO*, [w:] *Transformacja Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego a uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne tego procesu*, red. M. Kulczycki, M. Musioł, Toruń 2020, s. 190.

³⁰ M. Czajkowski, *Obrona przeciwrakietowa NATO jako czynnik wzmacniający transatlantyką więź w dziedzinie bezpieczeństwa*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2014, nr 4 s. 91-110.

³¹ L. Xiang, 'Body' of NATO continues, but 'soul' elusive [26 VI 2022], <https://www.globaltimes.cn/page/202206/1269046.shtml> (01 VIII 2023); 'Unity of NATO' a disguise of its existential crisis [30 VI 2022], <https://www.globaltimes.cn/page/202206/1269395.shtml> (1 VIII 2023).

³² H. Xijin, *A disgusting performance for US to use NATO to confront China* [13 VII 2022], <https://www.globaltimes.cn/page/202307/1294261.shtml> (1 VIII 2023).

Znamienne zdaje się zerwanie przez Xi Jinping po 2012 r. z dotychczasową doktryną „nierzucania się w oczy” (ang. *Keeping a low profile*; chiń. *Tao guang yang hui*)³³. Od tego momentu Pekin zaostrzył kurs w najistotniejszych dla jego interesów sprawach międzynarodowych, takich jak spory terytorialne na Morzu Wschodnio- i Południowochińskim, rozwój Inicjatywy Pasa i Szlaku czy zaangażowania militarne. Zasadniczym elementem chińskiej strategii zagranicznej jest utrzymanie i wzmocnienie swoich interesów narodowych w skali globalnej. W tym kontekście ChRL przejawia systematyczne zainteresowanie i dokładne monitorowanie wydarzeń międzynarodowych, zwłaszcza w dziedzinie bezpieczeństwa globalnego. Naród chiński, podobnie jak wielkie mocarstwa, pragnie utrzymać korzystny stan bezpieczeństwa zarówno na arenie międzynarodowej, jak i w regionie Azji i Pacyfiku. Pekin od dawna obawia się, że Waszyngton może naciskać na NATO, aby rozszerzyło swoją obecność w regionie jako sposób na powstrzymanie ChRL. Polityka „strategicznego zwrotu” wraz z ustanowieniem przez NATO „globalnego partnerstwa” z kilkoma państwami w regionie Azji i Pacyfiku (Mongolią, Nową Zelandią i Koreą Południową w 2012 r., Australią w 2013 r. i Japonią w 2014 r.)³⁴, tylko wzmocniły te obawy. Wreszcie, na podejście Pekinu do NATO wpływają także jego relacje z Moskwą.

Rosyjska agresja jako katalizator zmian w globalnym układzie sił

Rosyjsko-chińskie partnerstwo strategiczne, o którym mówiono na początku drugiej dekady XXI w., po 24 II 2022 r. zdaje się kuleć. Pekin nie może pozwolić sobie na bezpośrednie wciągnięcie w konflikt po żadnej ze stron, gdyż oznaczałoby to zadrżenie fundamentów chińskiej myśli strategicznej budowanej od czasów Sun Zi. Rosyjska agresja na Ukrainę wywołała poważne perturbacje w międzynarodowym porządku bezpieczeństwa. Chińska Republika Ludowa jako kluczowy uczestnik na globalnej scenie politycznej, bacznie śledzi te wydarzenia. Agresja ta może spowodować, że chińscy przywódcy zintensyfikują swoje wysiłki w ocenie i analizie reakcji zachodnich organizacji wojskowych, w tym NATO. Wzrost ostrożności wynika z obaw przed rozprzestrzenianiem się destabilizacji w regionach o strategicznym znaczeniu dla ChRL, a także z troski o globalny ład geopolityczny. Istnieje prawdopodobieństwo, że może ona podjąć dodatkowe kroki w celu wzmocnienia swoich zdolności obronnych i utrzymania stabilności w regionie Azji i Pacyfiku. Współpraca między Rosją a Chinami, zarówno w dziedzinie militarno-gospodarczej, jak i politycznej, nabrała coraz większego znacze-

³³ L. Ruonan, L. Feng, *op.cit.*, s. 109-126.

³⁴ *Partners* [27 III 2020], <https://www.nato.int/cps/en/natohq/51288.htm> (12 VII 2023).

nia w świetle globalnych wydarzeń. Rosyjska agresja na Ukrainę bezspornie wpłynęła na sposób, w jaki Pekin postrzega tę relację. Choć współpraca ta może stanowić źródło wzmacniania potencjału militarnego ChRL, to jednocześnie może wywołać pewne zaniepokojenie w relacjach z Zachodem. Chińscy przywódcy mogą zastanawiać się, czy rosnąca bliskość między Rosją a ChRL może wpłynąć na strategię i cele NATO w regionie euroazjatyckim. To z kolei może prowadzić do głębszej analizy motywacji i intencji NATO oraz do staranności w reagowaniu na wydarzenia i decyzje podjęte przez ten sojusz. Koncepcja Strategiczna NATO z roku 2022 identyfikuje współpracę między ChRL a Rosją jako istotne wyzwanie dla stabilności bezpieczeństwa. Taka deklaracja budzi we władzach chińskich obawy o swoje postrzeganie jako integralnego elementu rosyjskich inicjatyw w kierunku utworzenia strefy buforowej w relacji do obszaru graniczącego z NATO. Zaniepokojenie to jest spowodowane ryzykiem użycia siły oraz potencjalnym wybuchem konfliktu związanego z tą kwestią. W odpowiedzi, Chińska Republika Ludowa akcentuje swoją postawę przeciwną użyciu siły przez Rosję przeciwko suwerennym państwom, podkreślając kontynuację preferencji dla rozwiązań niemilitarnych w osiąganiu swoich celów globalnych. Pekin stara się pozycjonować jako pokojowy mediator, kierując swoją uwagę na brak zaangażowania w ocenianie reżimów, co odróżnia go od NATO³⁵. Tak relacje Moskwa – Pekin określił dwa dni po zakończeniu Szczytu NATO w Wilnie rzecznik Ministerstwa Spraw Zagranicznych ChRL Wang Wenbin:

Relacja ChRL-Rosja jest zbudowana na zasadzie braku sojuszu, braku konfrontacji i braku celowania w jakąkolwiek stronę trzecią. Wznoszą się one ponad model sojuszu wojskowego i politycznego z czasów zimnej wojny i stanowią model dla stosunków między dużymi krajami. Różni się to zasadniczo od ekskluzywnych ugrupowań i konfrontacji blokowej praktykowanej przez niektóre państwa NATO³⁶.

W kontekście systematycznego zainteresowania i monitorowania wydarzeń międzynarodowych przez Chińską Republikę Ludową, rosyjska agresja na Ukrainę stanowi istotne wyzwanie dla chińskich przywódców. Wzrost ostrożności w ocenie zachodnich organizacji wojskowych, takich jak NATO, oraz wpływ rozwijającej się relacji między Rosją a ChRL na percepcję Państwa Środka dotyczącą motywacji i celów NATO stanowią kluczowe aspekty, które mogą wpłynąć na strategię bezpieczeństwa ChRL w kontekście zmieniającego się układu sił międzynarodowych. Niewątpliwie zagadnienie to budzi zainteresowanie obu stron.

³⁵ M.A. Kuo, *NATO and the China Challenge* [12 IV 2023], <https://thediplomat.com/2023/04/nato-and-the-china-challenge/> (12 VIII 2023).

³⁶ *Foreign Ministry Spokesperson Wang Wenbin's Regular Press Conference on July 12, 2023* [12 VII 2023], https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/202307/t20230712_11112244.html (10 VIII 2023).

Państwom członkowskim Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego zależy na zachowaniu *rule-based order*, z kolei Chiny prowadzą konsekwentnie swoją politykę rewizjonistyczną, co przejawia się chociażby w przedstawieniu Pekinu jako Aten w analogii do pułapki Tukidydesa. Zagadnienie to jest wyraźne, również biorąc pod uwagę Tajwan – polityka jednych Chin stoi bowiem w opozycji interesów kolektywnego Zachodu, a Tajwan przedstawiany jest jako *Ukraina Dalekiego Wschodu*. Ze względu na chęć zachowania międzynarodowego porządku opartego na zasadach prawa międzynarodowego, to, co dzieje się zarówno w Cieśninie Tajwańskiej, jak i na Morzu Południowochińskim leży w bezpośrednim obszarze zainteresowań członków NATO.

Przyszłość globalna: współpraca czy rywalizacja?

Międzynarodowa współpraca z ChRL do 2022 r. rysowała się na wielu płaszczyznach, przede wszystkim w zakresie bilateralnych umów handlowych. Mając na względzie współpracę z Sojuszem Północnoatlantyckim, w swoim tekście z 2020 r. *NATO's role in a transatlantic strategy on China* Ian Brzeziński zaproponował cztery drogi, jakimi mogłyby pójść obie strony³⁷. Pierwszym scenariuszem było utworzenie Rady NATO-ChRL, która miałaby być kopią istniejącej od 1997 r. Rady NATO-Rosja, dostosowaną jednakże do specyfiki współpracy z Państwem Środka. Jej utworzenie podkreśliłoby, że ten wymiar rywalizacji wielkich mocarstw nie toczy się między ChRL a Stanami Zjednoczonymi, ale między ChRL a społecznością transatlantycką, związaną wspólnymi wartościami, interesami i historią, co z kolei mogłoby być wykorzystywane do identyfikowania i wspierania możliwości konstruktywnej współpracy. Kolejnym proponowanym rozwiązaniem miało być pogłębienie swojego zaangażowania z partnerami z regionu Indo-Pacyfiku, z którymi od połowy drugiej dekady XXI w. sojusz budował relacje, tj. Australią, Nową Zelandią, Republiką Korei, Japonią i Mongolią. Wymiar konsultacyjny tych relacji powinien być uzupełniany bardziej regularnymi i solidniejszymi ćwiczeniami wojskowymi (zwłaszcza lotniczymi, morskimi i sił specjalnych) oraz operacjami, w tym mającymi na celu zapewnienie swobody żeglugi, co z kolei miało zwiększyć transparentność działań sojusznicznych i pozwolić docelowo na zbudowanie zaufania pomiędzy stronami. Innym pomysłem było założenie w regionie Indo-Pacyfiku ciała zajmującego się integracją i budowaniem współpracy – Centrum Doskonałości (COE), a także ustanowienie kwatery wojskowej (w COE lub w Dowództwie Pacyfiku Stanów Zjednoczonych), co mia-

³⁷ I. Brzezinski, *NATO's role in a transatlantic strategy on China* [1 VI 2020], <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/natos-role-in-a-transatlantic-strategy-on-china/> (10 VIII 2023).

łoby przyczynić się do ułatwienia i sprawniejszego koordynowania ćwiczeń i operacji NATO oraz do zwiększenia świadomości Sojuszu na temat rozwoju sytuacji w tym regionie. Zinstytucjonalizowanie mogłoby bowiem wzmocnić obecność NATO w tym regionie oraz pogłębić współpracę z partnerami.

Biorąc pod uwagę dynamiczne zmiany w przestrzeni międzynarodowej, jakich świadkami byliśmy od czasu powstania tych propozycji, należy wskazać, co wydaje się jeszcze działaniem możliwym do podjęcia. Wojna w Ukrainie obnażyła słabość partnerstwa strategicznego, jakim związane były Pekin i Moskwa. Chociaż przed 24 II 2022 r. oba kraje współpracowały ze sobą na warunkach zbliżonych do sojuszu o nieokreślonym kształcie, kooperacja ta miała raczej korzenie w tych samych założeniach polityki jak antyamerykanizm czy chęć zachowania statusu mocarstwa niż realnego sojuszu opartego na wzajemnych gwarancjach w sektorze bezpieczeństwa. Obecnie Rosja odgrywać może co najwyżej rolę *junior partnera*, poddając się niejako uzależnieniu od decyzji KPCh. Idąc za Michałem Lubiną, „(...) relacje rosyjsko-chińskie poniekąd zatoczyły koło. Gdy zaczynały się w XVII-XVIII wieku, Chiny były ewidentnie silniejsze od Rosji. Były wtedy potęgą, a Rosja była słabsza – przynajmniej w swojej azjatyckiej części. Przez dwa następne stulecia to Rosja była silna. Teraz znów przewagę mają Chiny”³⁸. Decyzje podjęte na szczycie NATO w Wilnie podkreślają zaangażowanie Sojuszu w stabilizację sytuacji bezpieczeństwa na jego obszarze traktatowym, zaznaczając jednocześnie potrzebę adaptacji do nowych wyzwań, zidentyfikowanych (zbyt późno) w Madrycie w 2022 r. Szczyt w Wilnie poświęcony był przede wszystkim kwestiom gwarancji bezpieczeństwa dla Ukrainy oraz obecnych członków, a także skupiał się na środkach mających na celu dalsze wzmocnienie odstraszenia i postawy obronnej NATO we wszystkich domenach, w tym wzmocnienie wschodniej flanki (potencjalne rozbudowanie batalionowych grup bojowych do formatu brygady) oraz całego systemu odstraszenia i obrony, chociażby poprzez nowe plany regionalne czy sojusznicze siły reagowania (*Allied Reaction Force*)³⁹. Chociaż NATO nie jest w obecnej sytuacji gotowe poświęcić się wyzwaniom, jakie stanowi umacniająca się rola Pekinu, dla polityki sojuszniczej

(...) ważna była obecność na Litwie szefów rządów i państw czterech partnerów z obszaru Indo-Pacyfiku (IP4) – Australii, Japonii, Nowej Zelandii i Korei Południowej. NATO od 2019 r. zdaje się obserwować wydarzenia związane z tym rejonem, monitorując przede wszystkim działania ze strony Chińskiej Republiki

³⁸ J. Majmurek, *Rosja tak bardzo nie chciała być młodszym partnerem Zachodu, że stała się giermkim Chin* [WYWIAD] [11 XII 2022], <https://oko.press/rosja-tak-bardzo-nie-chciala-byc-młodszym-partnerem-zachodu-ze-stala-sie-giermkim-chin-wywiad> (13 VIII 2023).

³⁹ *Vilnius Summit Communiqué* [11 VII 2023], https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm?utm_source=multichannel&utm_medium=smc&utm_campaign=230-711%26vilnius%26summit%26declaration (13 VIII 2023).

Ludowej. Sojuszowi zależy na jak najsprawniej działającym dialogu i współpracy z partnerami, co pozwoli na lepsze przygotowanie organizacji do stawiania czoła wyzwaniom przyszłości, związanymi z aspiracjami Pekinu⁴⁰.

Poza istniejącą już siecią partnerów, w regionie widoczna jest także nieformalna i doraźna z innymi aktorami, takimi jak Indie. Niemniej jednak, decyzje Sojuszu wobec dalszej współpracy z państwami azjatyckimi powinny być dyktowane świadomością polityki prowadzonej przez Chińską Republikę Ludową.

Mając na względzie niechęć Państwa Środka do wiązania się w sojusze, koalicje i partnerstwa, pomysł utworzenia Rady NATO-ChRL zdaje się dziś być jedynie bezrefleksyjną mrzonką. Zarówno NATO, jak i Pekin, powinny stale obserwować swoje kroki, utrzymując względnie możliwy dialog – również za pomocą innych ciał i formatów. Możliwość utworzenia Rady Partnerstwa NATO-(Indo)-Pacyfik, sformalizowałaby współpracę w regionie, a także znacznie umożliwiłaby regularny dialog z partnerami z regionu Indo-Pacyfiku na tematy takie jak współpraca technologiczna i łączenie badań i rozwoju w wybranych dziedzinach. Utworzenie takiego ciała mogłoby przynieść korzyści obu stronom, przede wszystkim do realizacji swoich partykularnych interesów. Sojusz Północnoatlantycki, czerpiąc z pomysłów I. Brzezińskiego dotyczących utworzenia COE oraz regionalnej kwatery, mógłby dzięki współpracy w ramach *Individually Tailored Partnership Programme* (ITPP) podnosić swoją świadomość wobec sytuacji w regionie, wzmacniając jednocześnie swoje relacje z azjatyckimi sojusznikami⁴¹. To właśnie przede wszystkim w regionie Indo-Pacyfiku krzyżują się interesy Sojuszu i ChRL. Są to głównie zagadnienia gospodarcze, ze względu na fakt, iż zarówno Chiny, jak i kraje członkowskie NATO prowadzą duże transakcje handlowe i inwestycje na całym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem wspomnianego regionu. Wzrost chińskiej gospodarki i rosnąca rola Chin w globalnych łańcuchach dostaw mogą wpływać na różne aspekty gospodarcze i handlowe interesujące dla państw NATO. Dla Pekinu powstanie Rady z azjatyckimi sojusznikami mogłoby zostać odebrane jako element ekspansjonistycznej polityki Sojuszu. NATO postrzegane jest jako ciało budujące bezpodstawne oskarżenia wobec ChRL dotyczące współpracy z państwami autorytarnymi czy agresywnego używania nowych technologii przez Pekin. ChRL podkreśla zarzuty stosowania przez państwa sojusznicze prowokacyjnej retoryki weń wymierzonej, posługiwania się przestarzałą zimnowojenną mentalnością oraz dążenia do siania chaosu w regionie Azji i Pacyfiku,

⁴⁰ A. Homańska, *Wilno. Rozbiegówka do Waszyngtonu* [16 VII 2023], <https://mlodziopolityce.pl/wilno-rozbiegowka-do-waszyngtonu/> (9 VIII 2023).

⁴¹ *Individually Tailored Partnership Programme between NATO and Japan for 2023-2026* [12 VI 2023], https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217797.htm?selectedLocale=en (2 VIII 2023).

ani w żadnym innym miejscu na świecie⁴². Trudno jest jednakże jednoznacznie określić, który z aktorów prowadzi politykę ekspansjonistyczną. NATO powiększa swoje terytorium poprzez przyjmowanie nowych członków, jednak ze względu na swój defensywny charakter, powiększanie obszaru nie ma charakteru związanego *stricte* z ekspansją. W przypadku ChRL z kolei, określenie to może być stosowane w kontekście jej dążeń do rozwoju gospodarczego, geopolitycznych interesów, a także rosnącej roli na arenie międzynarodowej. Można zatem zaryzykować stwierdzenie, że obaj aktorzy dokonują zredefiniowanej ekspansji, lecz odbiór ich wzajemnej polityki opiera się przede wszystkim na dyskursach stosowanych przez obie strony.

Zakończenie

Wracając do hipotezy przedstawionej na początku pracy, niemożliwe jest utrzymanie przez żadnego aktora sceny międzynarodowej długoterminowej strategii bez dokonania niezbędnych modyfikacji – należy podkreślić wielowymiarowy charakter wzajemnych oddziaływań, usieciowienie całego systemu. Wojna rosyjsko-ukraińska, której pełnoskalowy wymiar obserwujemy od 2022 r., jako pierwszy tego typu konflikt w Europie od czasów zakończenia II wojny światowej wstrząsnął strategiami państw oraz organizacji, kwestionując dotychczasowe sojusze, relacje ekonomiczne czy uwypuklając – po raz kolejny – reliktyczny charakter ciał takich jak Rada Bezpieczeństwa ONZ czy Organizacja Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie. Implikacje tego konfliktu wymagają zarówno od NATO jako monolitu sojuszniczego, jak i ChRL redefinicji celów i zagrożeń. Podczas rozważań nad przyszłością stosunków NATO-ChRL należy wziąć pod uwagę szereg kwestii, przede wszystkim pozbywając się jednak jednostronnej optyki. Biorąc pod uwagę politykę niewiązania się w sojusze Pekinu, a także nierówną relację ChRL z „partnerami” takimi jak Rosja czy państwa afrykańskie, należy odrzucić ideę budowy sformalizowanej współpracy pomiędzy Pekinem a Sojuszem. Chociaż w podejściu rewizjonistów chińska bezaliansowość przynosi więcej strat niż pożytku, przedstawiciele szkół niepopierających tego typu współpracy argumentują jednak, że formalny sojusz odbiega od fundamentalnych zasad niezależności i samowystarczalności, którymi historycznie kierowała się chińska polityka zagraniczna. Obecnie, spośród szeregu alternatywnych strategii, które miałyby zastąpić lub uzupełnić strategię braku sojuszu, takich jak quasi-sojusze, koalicje i partnerstwa strategiczne, władze ChRL nie zdają się być skłonne do „pozbawienia się” całkowitej niezależności w procesach decyzyjnych. Choć w krótkim czasie nie doprowadzi to do drastycznych zmian w polityce, debata

⁴² Foreign Ministry Spokesperson....

wokół strategii braku sojuszu ma istotne implikacje dla zrozumienia zachowań Pekinu w polityce zagranicznej, a także ich relacji z innymi mocarstwami i krajami sąsiadującymi. Wyzwaniem dla Strategii Bezpieczeństwa Państwa Środka zdają się być dużo bardziej skorelowane nie tylko z twardym bezpieczeństwem i kwestiami wojskowymi, ale także z rozwojem technologii, cyberbezpieczeństwem i rozwojem sieci. Co więcej, gospodarka – w szczególności w ramach realizacji Planów Pięcioletnich – odgrywa ogromną rolę, której żadna ze stron nie może przeoczyć. Parafrazując założenia François Heisbourga⁴³ można stwierdzić, że od 2014 r. i rosyjskiej agresji na Krym mamy do czynienia z NATO w formule 3.0, które po 2022 r. weszło w nową fazę tegoż etapu. Należy jednak podkreślić, że w celu efektywnej kooperacji z sojusznikami azjatyckimi, a także ochrony interesów państw członkowskich Sojuszu, NATO powinno kontynuować prowadzony już dialog i aktywnie obserwować działania Pekinu w regionie oraz na arenie międzynarodowej, prowadząc tym samym do przeformułowania się w strukturę NATO 4.0. Tym razem jednak sojusznicy powinni wyciągnąć wnioski z ostatniej dekady i nie pozwolić sobie przespąć momentu, w którym muszą być najbardziej czujni i reaktywni. A to wymaga sprawnego działania w obu pionach – cywilnym oraz wojskowym, prowadzenia dialogu dyplomatycznego, a także znalezienia odpowiedzi na fundamentalne pytanie, które może określić całą przyszłość Sojuszu – czy NATO może mówić jednym głosem, czy też decyzje i działania uzależnione są od partykularnych interesów każdego z państw członkowskich.

Abstract

Agnieszka Homańska

The impact of Russian aggression against Ukraine on NATO-People's Republic of China relations. Challenges for security strategy

The dynamically changing international situation requires international relations actors to be ready to constantly change and adapt their strategies. This article aims to look at the relationship of the People's Republic of China with the North Atlantic Alliance, taking into account the implications of a full-scale Russian aggression against Ukraine in 2022. NATO is increasingly actively pursuing its Strategic Concept, with the primary focus now on ensuring the security of allies within the treaty area. One of the different – but extremely important – chal-

⁴³ F. Heisbourg, *NATO 4.0: The Atlantic Alliance and the Rise of China*, „Survival” 2020, vol. 62, s. 83-102.

lenges for the Alliance is the PRC, which is systematically pursuing its policy objectives, building its international position, and taking advantage of the opportunities presented by the Russian-Ukrainian conflict. The purpose of this paper is to examine whether NATO's response to current challenges and its capacity for an Allied response can affect the security strategies of both NATO and the PRC. The first part of the paper examines the theoretical approaches of Chinese scholars to the policy of non-alignment (nonalignment). This will be followed by an analysis of the approach of NATO member states to the challenge posed by the PRC, as well as the significance of the existence and functioning of the alliance from Beijing's point of view. Before pointing out conclusions, the author will highlight the impact of Russia-PRC relations in the face of the ongoing war, as well as confront already existing ideas about potential cooperation or coexistence between NATO and the PRC in the region. It will conclude with conclusions on NATO's actions and policy evolution, along with general recommendations, taking into account the most important challenges.

Keywords: People's Republic of China, NATO, United States, Russia, war, security, alliance

References

- [EWB Interview] *Legarda: China's security engagement in Balkans has implications for NATO* [6 VIII 2021], <https://europeanwesternbalkans.com/2021/08/06/ewb-interview-legarda-chinas-security-engagement-in-balkans-has-implications-for-nato/>.
- 'Unity of NATO' a disguise of its existential crisis [30 VI 2022], <https://www.global-times.cn/page/202206/1269395.shtml>.
- Adamczyk, M., *Dwadzieścia lat minęło... I co dalej? O kluczowych wyzwaniach w ramach współczesnych stosunków Chiny – NATO*, [in:] *Transformacja Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego a uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne tego procesu*, eds. M. Kulczycki & M. Musioł, Toruń 2020.
- Biberaj, E., *Albania and China: a study of an unequal alliance*, Boulder 1986.
- Bogusz, M., *Chiny po XX Zjeździe KPCh: nowy etap rewolucji Xi Jinpinga* [7 XI 2022], <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-11-07/Chiny-po-xx-zjezdzie-kpch-nowy-etap-rewolucji-xi-jinpinga>.
- Brussels Summit Communiqué* [14 VI 2021], https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm.

- Brzezinski, I., *NATO's role in a transatlantic strategy on China* [1 VI 2020], <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/natos-role-in-a-transatlantic-strategy-on-china/>.
- Czajkowski, M., *Obrona przeciwrakietowa NATO jako czynnik wzmacniający transatlantycką więź w dziedzinie bezpieczeństwa*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2014, nr 4.
- Degang, S., *Lun „zhunlianmeng” zhanlue* [On Quasi-Alliance Strategy], „Shijie Jingji yu Zhengzhi [World Economics and Politics]” 2011, no. 2.
- EU-China Strategic Outlook: Commission and HR/VP contribution to the European Council (21-22 March 2019)* [12 III 2019], https://commission.europa.eu/publications/eu-china-strategic-outlook-commission-and-hrvp-contribution-european-council-21-22-march-2019_en.
- Feng, H. & He, K., *Why Chinese International Relations (IR) matter*, „Working Paper Series” 2016, no. 1.
- Foreign Ministry Spokesperson Wang Wenbin's Regular Press Conference on July 12, 2023* [12 VII 2023], https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s25-10_665401/202307/t20230712_11112244.html.
- Heisbourg, F., *NATO 4.0: The Atlantic Alliance and the Rise of China*, „Survival” 2020, vol. 62.
- Homańska, A., *Wilno. Rozbiegówka do Waszyngtonu* [16 VII 2023], <https://mlozdiopolityce.pl/wilno-rozbiegowka-do-waszyngtonu/>.
- Individually Tailored Partnership Programme between NATO and Japan for 2023-2026* [12 VI 2023], https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217797.htm?selectedLocale=en.
- Kaczyński, P.M., *How China lost Central Europe* [15 VIII 2022], <https://balkaninsight.com/2022/08/15/how-china-lost-central-europe/>.
- Kjeldsen, M. & Petersen, F.A., *China and NATO: Room for Partnership?*, [in:] *Cooperative Security: NATO's Partnership Policy in a Changing World*, ed. T. Flockhart, Kopenhaga 2014.
- Kuo, M.A., *NATO and the China Challenge* [12 IV 2023], <https://thediplomat.com/2023/04/nato-and-the-china-challenge/>.
- Kupiecki, R., *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego*, Warszawa 2016.
- Louis, L., *The outlines of a European policy on the Indo-Pacific* [26 XII 2020], <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/outlines-european-policy-indo-pacific>.
- Lüthi, L.M., *The Sino-Soviet split: Cold War in the Communist World*, Princeton 2009.
- Majmurek, J., *Rosja tak bardzo nie chciała być młodszym partnerem Zachodu, że stała się giermkim Chin* [WYWIAD] [11 XII 2022], <https://oko.press/rosja-tak-bardzo-nie-chciala-byc-mlodszy-partnerem-zachodu-ze-stala-sie-giermkim-chin-wywiad>.

- NATO 2022 *Strategic Concept* [30 VI 2022], <https://www.nato.int/strategic-concept/>.
- Partners* [27 III 2020], <https://www.nato.int/cps/en/natohq/51288.htm>.
- Polit, J., *Chiny*, Warszawa 2004.
- Ruonan, L. & Feng, L., *To ally or not to ally? Debating China's non-alliance strategy in the twenty-first century*, [in:] *Chinese Scholars and Foreign Policy. Debating International Relations*, eds. H. Feng, K. He & Y. Xuetong, Londyn 2020.
- Shambaugh, D., *Coping with a conflicted China*, „The Washington Quarterly” 2011, vol. 34, issue 1.
- Shengxiang, L., *Zhongguo shixing daguo waijiao zhanlue weishishangzao [It Is Too Early for China to Adopt a Major-power Strategy]*, „Shijie jingji yu zhengzhi [World Economics and Politics]” 2000, no. 7.
- Sherwood-Randall, E.D., *Is NATO dead or alive?* [1 IV 2018], <https://www.belfer-center.org/publication/nato-dead-or-alive>.
- Soja, P., *Polityka Zagraniczna Demokratycznej Kampuczy w latach 1975-1979*, „Przegląd Geopolityczny” 2017, t. 20.
- Vilnius Summit Communiqué* [11 VII 2023], https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm?utm_source=multichannel&utm_medium=smc&utm_campaign=230711%26vilnius%26summit%26declaration.
- White Paper China's Peaceful Development* [6 IX 2011], http://mk.china-embassy.gov.cn/eng/xwdt/201109/t20110907_2541979.htm.
- Xiang, L., *'Body' of NATO continues, but 'soul' elusive* [26 VI 2022], <https://www.globaltimes.cn/page/202206/1269046.shtml>.
- Xijin, H., *A disgusting performance for US to use NATO to confront China* [13 VII 2022], <https://www.globaltimes.cn/page/202307/1294261.shtml>.
- Xuetong, Y., *Lishi de guansing [The Inertia of the History]*, Pekin 2013.
- Xuetong, Y., *Quanli zhongxin zhuanqi yu guoji tixi zhuanbian [The Shift of World Center and the Change of International System]*, „Dangdai Latai Journal of Contemporary Aisa-Pacific Studies” 2013, no. 6.

Agnieszka Homańska – lic. lingwistyki stosowanej, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. ORCID: 0000-0003-2273-7903